

napok kérdése) nem túl biztatóak. Az előadásból kiemelésre kívánkozik (ismét a pénzről van szó!), hogy a védendő ártéren, a Duna egyik oldalán a zöldek WWF segítségével területeket vásároltak „a kapitalizmusban a magántulajdon szentebb a természetnél” jelszó alatt. A közeli Petronell kastély és birtok idős arisztokrata gazdját pedig most igyekeznek meggyőzni arról, hogy az ingatlant nekik adja el, mert itt kívánják kialakítani a jövőendő NP központját, melyre már a tervek is elkészültek. Az eddig összegyűjtött 80 m schilling nem sok (2 km autópálya építési költsége). A folyó másik oldalán a szövetségi kormányzat birtokában lévő területen biztosíthatók a természetvédelem elemi feltételei. Az itt élő 5000 állatfajból 217 gerinces (41 emlős, 109 itt költő madár, 8 hüllő és 12 kétlélű, valamint 47 halféle). Az Ausztriában fenyegetett fészkelő madarak 46%-a a Donau-Auen területén él.

A tanácskozáson a résztvevők megállapodtak egy 1993 őszén az atlasz lapjaként kiadásra kerülő, a közép- és kelet-európai régió politikai és gazdasági átmenetének bizonyos aspektusait (ipari, mezőgazdasági termelés és kereskedelmi forgalom alakulása; munkanélküliek aránya; elvándorlás) bemutató térkép szerkesztési elveiben és a munkák ütemezésében.

BASSA LÁSZLÓ

A Geomorfológusok Nemzetközi Szövetségének (IAG) 3. konferenciája (Hamilton, Kanada, 1993. augusztus 23-28.)

Az 1985-ben alakult geomorfológus szövetség végre „kimozdult” Európából. A manchesteri és frankfurti nemzetközi konferenciákat ugyan 1991-ben egy ázsiai regionális értekezlet követte (amelyet Ankarában rendeztek), tengerentúli összejövetelre mégis csak 1993-ban került sor. Ezen – a kanadai vendéglátókon kívül – természetesen az Egyesült Államok geomorfológusai jelentek meg a legnagyobb számban (több mint százán), de mellettük a világ még kb. 80 országának legalább 500 szakembere is részt vett a tudományos üléseken. A felsorolt adatokból azonban hiba lenne azt a következtetést levonni, hogy a felszínalaktan fejlődése csupán mennyiségi jellegű. A tartalmi bővülést, gazdagodást a konferencián is érezhettük, a legjobban talán a Szövetség leköszönő elnökének, D. BRUNSDENnek „A határok nélküli geomorfológia” címmel tartott beszédéből.

A konferencia programjának tárgyalása előtt azonban érdemes néhány sorban a helyszínről is szólni, hiszen Hamilton sorsa földrajzi tanulságokkal is szolgál. Az Ontario tartományban, az ugyanilyen nevű tó partján fekvő, 330 ezer lakosú város a regionális földrajzi névanyagban mint a kanadai vas- és acélgyártás központja is szerepelt. A Toronto árnyékában fejlődő városban a gazdasági fellendülést hozó nehézipar „természetesen” súlyos környezetkárosodást is okozott. A nyolcvanas évektől a déli „nagy szomszéd” acéliparával folytatott versenyben egyre jobban meggyengülő hamiltoni vállalatok dolgozói nagy részét elbocsátották, a város súlyos gazdasági válságot élt át. Úgy tűnik, a kivezető utat részben éppen a konferenciának otthont adó McMaster Egyetem óriási szellemi bázisára épülő, korszerű iparágak megerősödése jelenti. A Torontóból 1930-ban Hamiltonba áttelepült egyetemen 2900 hallgató tanul, 1950 fős oktatói és kutatói személyzet irányítása mellett. Az oktatás színvonalát alapján az országban a harmadik helyen álló intézmény erőssége az orvostudomány és a gyógyítástechnológia. Az itt kifejlesztett kutatási eredményekre ma már 15 ezer főt foglalkoztató, csúcsműködésű egészségügyi eszközöket előállító ipar települ.

A tágas, modern egyetemi város az Ontario-tótól kettős turzással elválasztott, Cootes Paradise (Szárcsák paradicsoma) nevű, jelenleg bizony még eléggé elszennyeződött vízű tavacska fölött épült. Mivel azonban a tudományos kutatás eredményeinek másik fő területe a környezet állapotának javítása (pl. a hulladékok újrafelhasználása), nemsokára ez is olyan tiszta lesz, mint a hamiltoni kikötő.

A hosszúra nyúlt bevezető után magáról a világkonferenciáról. A szervezők az előzetesen beküldött 776 előadáskivonat alapján plenáris és szekcióüléseket terveztek. Az előbbieket a felszínalaktan valamennyi fontos részterületét felölelték, és túlzás nélkül állítható, hogy szakmánk kiválóságai tartották őket: G. BOULTON (Edinburghi Egyetem) és J. SHAW (Albertai Egyetem, Edmonton, Kanada) a szárazföldi jégtakarók felszínformálásáról, Y. OTA (Yokohamai Állami Egyetem) a korallzátonyok kialakulásának tektonikai vonatkozásairól, F. AHNERT (Aacheni Műszaki Egyetem) a geomorfológiai rendszerek modellezéséről, A. ROY

(Montreáli Egyetem) a folyami örvényekről, A. RAPP (Lundi Egyetem) pedig hegyvidéki eljegesedési formákról beszélt. A plenáris előadások közül is kiemelkedett házigazdánk, D. FORD (McMaster Egyetem) beszámolója a hideg égővi karsztokról és a szintén kanadai R. MACKAY (Brit Columbiái Egyetem, Vancouver) ismertetése a permafrost kialakulásának kísérleti vizsgálatáról. Tulajdonképpen a plenáris ülések közé tartoztak az augusztus 25-én 24. alkalommal megrendezett amerikai geomorfológusgala, az ún. Binghamton simpózium előadásai is. Ezen olyan „nagy nevek” szerepeltek, mint V.R. BAKER, A.S. GOUDIE, J. GERRARD, D. BARSCH, D. BRUNSDEN és C.R. TWIDALE. A simpózium anyaga már előre nyomtatásban megjelent. (Sajnos, a „rendes” ülészakok miatt ezeknek csupán egy töredékén tudunk jelen lenni.)

A résztvevők nagy többsége ott volt viszont azon az esti vitán, amely a D. BRUNSDEN által még Frankfurtban javasolt „geomorfológiai tüzparancsolat” pontjai körül bontakozott ki. A felkért és „önkéntes” hozzászólók gyakran homlokegyenest eltérő véleménye miatt a megbeszélés nem vezetett egyértelmű eredményre: W. THORNBURY törvényeit nem sikerült a kor követelményeinek jobban megfelelőkkel felváltani – de ezt számos, a geomorfológia gyakorlati kérdéseivel foglalkozó kolléga nem is nagyon bánja!

A szekcióüléseken elhangzott előadások a geomorfológia fontos kérdéseit érintették. A folyóvízi folyamatok közül a hordalékszállítás szabályszerűségei, a különböző szakaszjellegeket meghatározó küszöbértékek, majd a folyómedrek dinamikája került szóba. Számos előadást hallottunk a talajeróziót a különböző éghajlati övekben döntően befolyásoló paramétereikről. Nem meglepő, hogy kiemelten szerepeltek a programban a glaciális és periglaciális problémák, gyakran paleogeográfiai megközelítésben. Számban nem maradtak el mögöttük a mállással és a tömegmozgásokkal foglalkozó előadások, posztterek sem. Több előadás alkalmazott szempontból, mint geomorfológiai veszélyforrásokat vizsgálta a csuszamlásokat.

Napjaink „legkedveltebb” tárgykörét, a globális éghajlatváltozás felszínalakítási hatásait az alábbi szekciók előadásai érintették: Környezeti változások; A globális klímaváltozás hatásai a hideg területeken; Mediterrán krízis és elsvatagosodás; A tengerszint megváltozására adandó geomorfológiai válasz.

Csaknem harminc előadás tájékoztatott a karsztok fejlődési ütemének, a barlangképződésnek a kutatásában elért legújabb eredményekről.

Módszertani jellegű előadások szóltak a terepi és laboratóriumi mérésekről, a geomorfometriáról, modellezésről, távérzékelésről, információs rendszerekről, „reális” geomorfológiáról (ami matematikai és fizikai analógiákat jelent).

Ezúttal is lehetett jelentkezni konferencia előtti és utáni, több napos szakmai kirándulásokra (a nagy távolságok miatt a részvételi díjak meglehetősen magasak voltak). Magyar geomorfológusok csupán az Ontario karszterületeire vezető terepbejáráshoz tudtak csatlakozni. Mindenkinél alkalma volt viszont meglátogatni a környék első számú geomorfológiai nevezetességét, a Niagara-vízesést.

A magyar részvétel ez alkalommal is méltó volt a hazai geomorfológia nemzetközi rangjához. Előadás-szal szerepelt MEZŐSI G. (Geoökológiai térképezés földrajzi információs rendszer alkalmazásával), KEVEINÉ BÁRÁNYI I. (A karszt mint környezeti rendszer tényező), ZÁMBÓ L. (A mikrobiális CO₂-termelés vizsgálata karsztaljakokban) és LÓCZY D. (Antropogén formák belterjes mezőgazdasági hasznosítású területeken és tájökológiai jelentőségük). Poszttert mutatott be PÉCSI M. (Alternatív eróziós-akkumulációs felszínfejlődési modell) és KIS É. (Granulometriai módszerek a löszkutatásban).

A konferencia keretében összeült a Geomorfológusok Tanácsa és megválasztotta az IAG új vezetőségét. Az elnöki tisztet 1993-1997 között — az alapszabály értelmében — az eddigi alelnök, D. BARSCH (Heidelbergi Egyetem) fogja betölteni, az új alelnök O. SLAYMAKER (Brit Columbiái Egyetem, Vancouver) lett. A Szövetség titkárának R. J. ALLISON-t (Durhami Egyetem), kincstárnokának V. R. BAKER-t (Arizonai Egyetem, Tucson) választották meg. A megújult Végrehajtó Bizottság első ülésén Kelet-Európa képviselőjének ellátására LÓCZY D.-t hívta be tagjai közé.

A geomorfológusok közgyűlése döntött két célirányú kutatás (task force) megindításáról: az egyik feladata a geomorfológia társadalmi rangjának felmérése, tudományunk népszerűsítése, nemzeti szervezeteink erősítése, a másik pedig a nemzetközi programokban való részvételt, a más diszciplínákkal történő együttműködést vállalja fel. Két munkacsoport is alakult négyéves időtartamra: Geomorfológia és globális tektonika, ill. Nagyságrend és gyakoriság a geomorfológiában címmel. Kereteiken belül egy-egy alcsoportot is létesítettek. Döntés született az IAG elkövetkezendő konferenciáinak helyszíneiről is. Több jelentkező ország közül Olaszország (és Bologna városa) kapta az 1997. évi nemzetközi konferencia rendezési jogát. Az időközben regionális értekezlet házigazdájának Szingapúr és Magyarország jelentkezett. Az IAG Tanácsa mindkét ajánlatot elfogadta. Szingapúr 1995-re hívhatja össze Kelet-Ázsia geomorfológusait, hazánkban pedig a következő év áprilisában kerülhet sor európai regionális konferenciára, amit reméljük, jól ki tudunk majd használni nemzetközi kapcsolataink elmélyítésére, eredményeink megismertetésére.

A nemzeti kutatások eredményeinek közkinccsé tételét szolgálja az a kötet is, amelyet H.J. WALKER és W. GRABAU szerkesztésében a Wiley és Fiai kiadó jelentett meg *The Evolution of Geomorphology* (A geomorfológia fejlődése) címmel. A magyar felszínalaktan történetéről szóló fejezet elkészítését az IAG Magyar Nemzeti Bizottsága koordinálta, és GÁBRIS GY., LÓCZY D., MAROSI S., MEZŐSI G., PÉCSI M., SOMOGYI S. és SZABÓ J. közösen írták.

Talán a fentiekből is kiderült, hogy a hamiltoni konferencia sikeresen járult hozzá a geomorfológus társadalom összetartozásának erősítéséhez, kitűnő fórum volt a tájékozódásra, konzultációra, vitára. Megrendezéséért köszönet illeti D.C. FORD és B. McCANN professzorokat, számtalan segítőkjével együtt.

Két hónappal a konferencia után újjáalakult az IAG Magyar Nemzeti Bizottsága is. PÉCSI M. Ieköszönt az elnöki tisztról, utódja MEZŐSI G. lett. A titkári teendőket továbbra is LÓCZY D. látja el.

LÓCZY DÉNES

Udvarhelyi Károly (1903–1992)

Az általános iskolai földrajztanítás, tanárképzés legnagyobb öregje búcsúzik Egertől, a Főiskolától, a Földrajz Tanszéktől, tanítványaitól, barátaitól és ismerőseitől.

UDVARHELYI (KENDOFF) Károly 1903. február 9-én született az erdélyi Nyárádmagyaróson (Maros–Torda megye). A Parajdon és Gyergyócsomafalván kijárt elemi iskola után a gyergyóalfalui polgáriba iratkozott be. A polgári iskola utolsó két osztályát Kolozsváron végezte el, ezt követően pedig – egy évi tanulmányi szünet után – a kolozsvári Tanítóképzőben folytatta tanulmányait. 1918-ban – az Impérium változás után a Tanítóképzőből kiszorulva – a kolozsvári Marianumban megnyílt Katolikus Tanítóképzőben tanult tovább, ahol oklevelet is szerzett. Két évi működés után az intézetet a román kormány megszüntette, így a főiskola hallgatói szétszóródtak. Ekkor UDVARHELYI tanár úr Budapestre került, ahol a Pedagógiumban szerzett tanári diplomát.

Tanári pályafutását 1924-ben Mátészalkán az Állami Polgári iskolában kezdte, ahol pedagógiai és mesterségbeli tudása, kitűnő szakmai felkészültsége hamar megmutatkozott. Néhány év múlva már a Szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola gyakorló iskolájában találjuk, ahol szakvezető tanárként tanított. A gyakorló iskola ebben az időben már országos hírnév intézete volt. Elméleti és tantárgypedagógiai munkáját Szegeden „a munkaiskola” szellemében kezdte, áttéve e koncepciót a szellemi aktivitás területére, amit a földrajz tanítása és tanulása folyamatában kitűnően alkalmazott. Kimondott célja volt a gondolkodásra nevelés. A szegedi gyakorló iskolánál eltöltött 19 év szakmai–pedagógiai fejlődésének olyan forrása volt, amelynek szelleme későbbi oktató–nevelő és tudományos munkájában meghatározó módon élt tovább.

A szegedi alkotó évek eredményeként 1941-ben doktori címet szerez, 1948-ban a Debreceni, majd 1 év után az Egri Pedagógiai Főiskola egyik alapító tagja és a Földrajz Tanszék vezetője lesz. Mint pedagógus több mint két évtizeden át kitűnő felkészültséggel, elmélyült tudással, lebilincselő előadásmóddal oktatta és nevelte szeretettel a földrajztanárok százait. Nagy érdeme, hogy tanítványainak nem csak megtanította a földrajzot, hanem meg is szeretettette velük a tárgyat. Nem csak földrajzi ismeretekkel ruházta fel a későbbi tanárokat, hanem gondolkodásra nevelt, felhívva a figyelmet természeti és társadalmi jelenségek közötti oksági kapcsolatokra, a bonyolult, de törvényszerű összefüggések felismerésének szükségességére, felruházva őket a természet és a társadalom megismerésének módszereivel is. E kérdéskörben 1962-ben kandidátusi fokozatot szerzett. Neve – és ez minden elfogultság nélkül állítható – egy korszakot jelentett a magyar geográfában.

Több mint 60 évig hűséggel, szíve minden melegével és nagy szakmai hozzáértéssel, hatékonyan szolgálta a magyar közoktatást és felsőoktatást. Hat évtizedes kutató és alkotó munkája gazdag eredményeket hozott. Közel 200 publikációja jelent meg. „Erdély éghajlata és vízrajza” c. tanulmányával 1933-ban, 30 éves korában, szülőföldjének is adózott. Többek között ennek is tulajdonítható, hogy az 1970-es években megkezdődhettek a főiskolai hallgatók rendszeres tanulmányújtjai Erdélybe. A szomorú búcsút személyes hangvételével folytatva: azóta szinte minden évben bejárjuk kedves szülőföldedet, a Székelyföldet, a Nyárád és a Küküllő mentét, a Gyergyói-medencét, Háromszéket. Legutóbbi utunk során elemi iskolai tanulmányaid